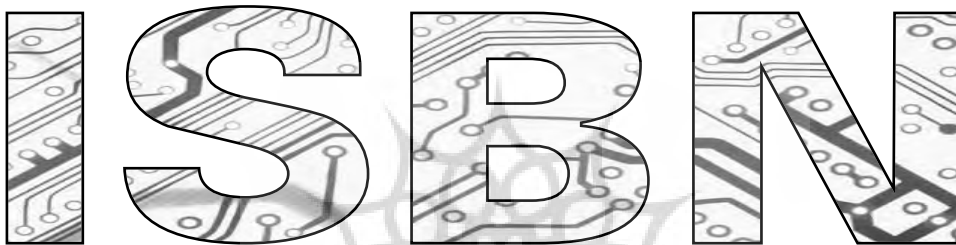

هفدهمین خبرنامه ISBN منتشر شد*

• داریوش مطلبی

۱. بازنگری استاندارد شابک ISO 2108

مایک هلی^۱ رئیس گروه مسئول بازنگری استاندارد شابک ISO 2108، سخنرانی کوتاهی برای آگاه کردن حاضران از نحوه عمل گروه و پیشرفت‌های آن ارائه دادند که خلاصه‌ای از آن در این خبرنامه آمده است. آخرین ویرایش استاندارد شابک در ۱۰ سال پیش اتفاق افتاده است با وجود پیشرفت‌های فراوانی که اخیراً حوزه نشر شاهد آن بوده است، طبیعتاً این استاندارد جوابگوی نیازهای آتی را در حوزه نشر نخواهد داشت. عمده فشارها، روی ظرفیت شماره‌گذاری نظام است که به دلیل رشد روزافزون کتاب‌ها و نشر الکترونیک ایجاد شده است. اولین وظیفه گروه اطمینان از این مسئله است که آینده شابک طوری پوی‌تری شود تا نظام ظرفیت جوابگویی به آینده نشر داشته باشد و همچنین با سیستم‌های موجود سازگار باشد. بررسی دامنه و اهداف ISBN از دیگر وظایف گروه است. مسئولیت دیگر گروه کاری بررسی آینده مدیریت استاندارد، حمایت از سازمان جهانی شابک و مسئولیت‌های مؤسسات ملی است.

قرار است که این گروه تا ژانویه ۲۰۰۵ چهارمین ویرایش ISO 2108 را آماده نمایند. این گروه کاری بزرگ به چهار گروه کوچکتر تقسیم شده‌اند که موارد زیر را بررسی می‌نمایند. — دامنه کاربرد و اصول اختصاص شابک.

گسترش روزافزون نشر و انتقال اطلاعات از رسانه‌ای به رسانه دیگر و همچنین نیازهای دنیای نشر و تجارت کتاب، سازمان جهانی شابک را بر آن داشت که سالانه در یکی از کشورهای عضو، کنفرانسی در خصوص شابک و دستاوردهای جدید آن برگزار نماید، که ماحصل این کنفرانس به صورت خبرنامه‌ای منتشر می‌شود و برای تمام کشورهای دنیا ارسال می‌گردد. هفدهمین خبرنامه ISBN به بررسی کنفرانس ۲۰۰۲ که در چهاردهم و پانزدهم اکتبر در کتابخانه ایالتی برلین با حضور ۵۵ شرکت‌کننده از ۳۶ کشور جهان برگزار شد، می‌پردازد.

کنفرانس در تاریخ ۱۴ اکتبر با خوش‌آمدگویی به حاضران و تشکر از سازمان جهانی شابک بابت راه‌اندازی جلسه توسط رئیس جلسه آقای مایکل کایرنز^۲ نماینده موسسه ملی شابک آمریکا شروع گردید. ایشان خلاصه‌ای کوتاه از اقدامات انجام شده در سال گذشته با اشاره به دستور جلسه ارائه دادند و به تعدادی از فعالیت‌های انجام شده در کشورهای مختلف از جمله ایران اشاره و قدردانی کردند امسال دومین سالی است که خانه کتاب به عنوان نماینده نظام جهانی شابک در ایران در این کنفرانس شرکت فعال داشت. از جمله فعالیت‌های خانه کتاب که مورد توجه ذکر گردید برگزاری کارگاه‌های آموزشی در سطح کشور و راه‌اندازی پایگاه اینترنتی شابک برای ثبت نام پیوسته ناشر بود. خلاصه‌ای از مطالب خبرنامه را در زیر می‌خوانید.

ISBN ISBN
ISBN ISBN
ISBN ISBN ISBN
ISBN ISBN ISBN
ISBN ISBN

- ساختار و ترکیب شابک.
- ابرداده (Metadata).
- مدیریت، قوانین عملکرد و حمایت از سیستم.

۲. تجدیدنظر استاندارد شابک ISO 2108، گزارش گروه‌های کاری و بحث روی پیش‌نویس کاری گروه کاری: دامنه کاربرد و اصول اختصاص شابک.

در خبرنامه گزارشی از کارهای انجام شده از زبان استیلا گریفیث، مسئول گروه ارائه شده است و به یک راهنمای کلیدی اشاره شده که آن شماره‌گذاری انتشارات الکترونیکی است. و سوالی برای نمونه مطرح شده است.

آیا ویرایش‌های مختلف انتشارات الکترونیکی یک شابک مستقل خواهند داشت؟

نتیجه این است که شکل‌های مختلف ISBN‌های مختلفی خواهند داشت. شکل دیگر انتشارات، که به عنوان چاپ براساس تقاضا معروف شده است، در بعضی از کشورها یک انتشارات مهم تلقی می‌شوند یا در آینده نزدیک خواهند بود. هیچ توافق کلی در خصوص راه مناسب شماره‌گذاری آنها وجود ندارد.

تصمیمات اتخاذ شده توسط گروه عبارتند از: استفاده از شابک‌ها برای ویدیوها و نرم‌افزارهای آموزشی ادامه یابد.

در خصوص نشریاتی که روی وب سایت قرار گرفته و توسط سازمان یا شخص به طور مرتب روزانه، ماهانه و سالانه یا حتی روزانه روز آمد می‌شوند، آن شبیه یک نشریه است و ISSN خواهد گرفت. به هر حال اگر توجه ناشر این باشد که آن یک‌بار یا تعداد محدودی روز آمد شود، آن شبیه تک‌نگاشت است، که سیستم شماره‌گذاری شابک برای شماره‌گذاری آنها مناسب خواهد بود.

در نهایت گروه روی جزئیات قطعه‌ها بحث کرده (بخش‌های خاص، بخش‌های کتاب و جداول) که ناشر دوست دارد به منظور فروش و یا رایگان آنها را جداگانه منتشر کند. در این حالت یک

شابک برای آنها استفاده خواهد شد. شابک تنها شناسه برای ناشران نیست و اگر آنها بخواهند می‌توانند برای نشریات الکترونیکی از DOI استفاده کنند. همچنین گروه پیشنهاد کرد که آنها از ISBN به عنوان شناسه DOI استفاده کنند.

گروه کاری: ساختار و ترکیب شابک

در این خبرنامه از زبان برایان گرین اصول اصلی توصیف شده است: عقیده اضافه شدن پیش‌شماره ۹۷۸ و ۹۷۹ نظام EAN به ابتدای شابک و تبدیل آن به سیزده رقم پیشنهاد شد، به طوری که ۹۷۸ تا تمام شدن شماره‌های ISBN استفاده شود، سپس استفاده از ۹۷۹ شروع شود. بنابراین با اختصاص پیش‌شماره‌ای که قبلاً ISMN اختصاص داده شده بود شماره‌های ISBN مجازاً دو برابر خواهند شد.

کتابداران نظرات خود را در باب تبدیل شابک ده رقمی قبلی را به سیزده رقم با پیش‌شماره ۹۷۸ در خبرنامه ذکر شده است؛ از جمله خانم گنیلا جانسون (Gunilla Janson) خبر داد که برای منابع کتاب‌شناسی و فهرست‌ها استفاده از شابک‌ها به شکل جدید مشکل‌آفرین خواهد بود، مخصوصاً از آنجایی که رقم کنترل تغییر می‌کند.

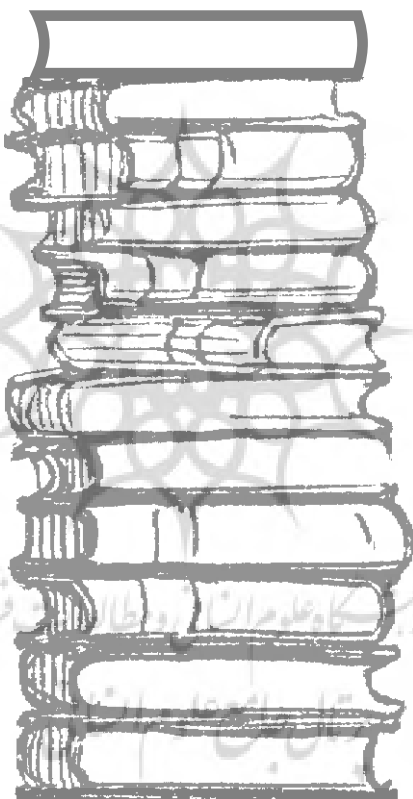
گروه کاری: فراداده (Metadata)

برایان گرین عناصر پیشنهادی ابرداده را فهرست کرد.

Z

B

S

صورت دستورالعمل‌هایی در دستنامه ترکیب شود زیرا فرآیند تغییر استاندارد نسبتاً پیچیده است. به علاوه به خاطر آیین‌نامه‌های حق مولف، یک محدودیتی روی بازتولید بخش بزرگی از استاندارد و اعمال آن در سایر انتشارات و سایت‌ها وجود دارد.

در ادامه خبرنامه روی سیستم‌های دیگر شماره‌گذاری و نقش آنها در دنیای کتاب و اطلاعات مباحثی را ارائه کرده است. سیستم‌های ISTC^۱، DOL^۲ و ISMN^۳ و گزارش پیشرفت‌های آنها از جمله این استانداردها است.

گزارش پیشرفت سازمان جهانی شابک (اکتبر ۲۰۰۱ تا سپتامبر ۲۰۰۲)
در این جلسه همچنین گزارشی از پیشرفت نظام در سال گذشته ارائه شده که خلاصه‌ای از آن در خبرنامه درج شده است. جامعه ISBN با توجه به عضویت اکثر کشورها، چون سال‌های گذشته عضوهای جدید زیادی نداشته است و فقط کشور امارت متحده عربی با شناسه ۹۹۴۸ به عضویت نظام درآمده‌اند.

ناشران و سازمان‌های وابسته به بخش کتاب از تعدادی از کشورهای غیر عضو علاقه‌مندی خود را برای پیوستن به نظام اعلام کرده‌اند کشورهای چون: کامبوزیا، سنگال، سوریه، آنگولا، قطر، امان، کره شمالی، ویتنام، اتیوپی، استوپی و میانمار. اعضای کنونی ISBN ۱۶۳ کشور است. متأسفانه، در خبرنامه از زبان رئیس سازمان نقل شده است که تعداد زیادی از کشورهای عضو دانش کافی در خصوص ISBN ندارند و آموزش آنها برای رسیدن به حد استاندارد ضروری است. در مارس ۲۰۰۲ سازمان جهانی گزیده‌ای از بیست و نهمین کنفرانس سالانه ISBN در لوکزامبورگ را در قالب خبرنامه شابک، در سپتامبر ۲۰۰۲ آخرین ویرایش راهنمای بین‌المللی ناشران (ویرایش ۲۹) که شامل ۵۸۴/۵۸۲ ناشران از

— شابک (شابک ۱۳ رقمی)
— نوع محصول. فهرست‌های کد در مشخصه بزرگتر در دستنامه وجود خواهد داشت، که به دامنه توافق شده بستگی خواهد داشت.

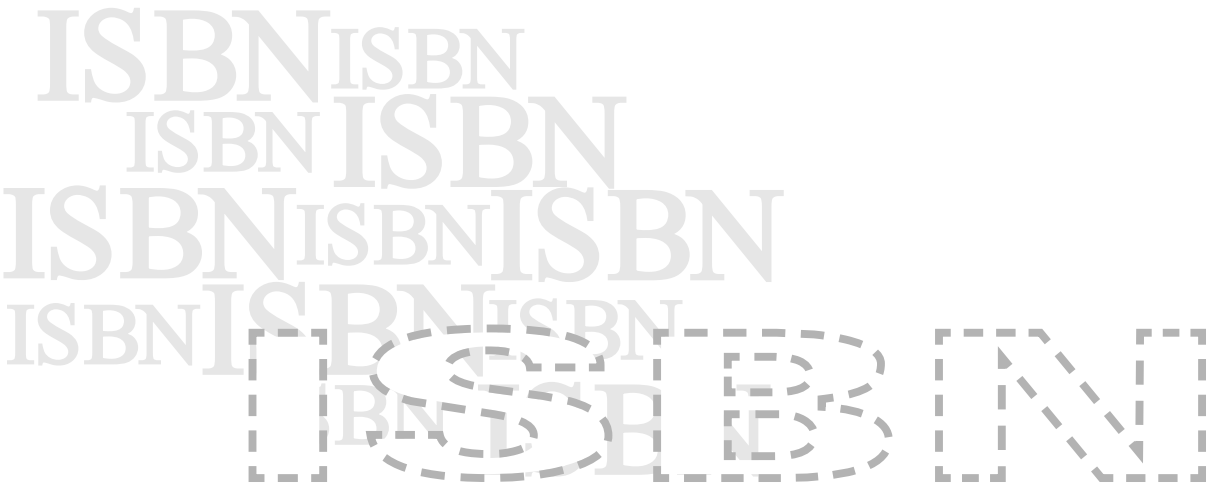
— عنوان اطلاعات (The title Data)
— کد استاندارد بین‌المللی متن^۵ (ISTC). این سیستمی است که آثار اساسی را شناسایی می‌کند.
— توزیع‌کننده‌ها، نویسندگان، تصویرگران

— جزئیات ویرایش
— زبان متن، که یک کد ایزوی ۳ حرفی رقمی خواهد بود.
— نشان، علامت چاپ شده روی صفحه عنوان است.
— شهرستان و محل انتشار.
— اطلاعات ناشر.

گروه کاری: مدیریت، قوانین معمول و حمایت مالی سیستم
یکی از مهمترین وظایف گروه بازبینی و تهیه پیش‌نویس جدید قرارداد بین موسسات علمی و سازمان جهانی شابک است. در واقع تعدادی از موسسات قدیمی مثل انگلیس هیچ توافق‌نامه‌ای را امضا نکرده‌اند. برای اولین بار، نمایندگان،

وظایف و مسئولیت‌های هر موسسه محلی تهیه خواهد شد. در حال حاضر سازمان جهانی از حمایت‌های مالی کتابخانه ایالتی برلین برخوردار است و از طریق فروش PIIID^۶ کسب درآمد می‌کند و این برای ادامه حیات نظام تضمین مناسبی نیست. یکی از راه‌کارها برای تضمین ملی سازمان، دریافت مبلغی از اعضا است، با توجه به انتقال نظام شابک از ۱۰ رقم به ۱۳ رقم بایستی مبلغی نیز به سازمان جهانی EAN پرداخت شود. این برای اولین بار یک امکان قابل توجهی هزینه برای نظام ISBN ایجاد می‌کند.

دکتر والراونز تاکید می‌کند که تغییرات زیاد در استاندارد مناسب به نظر نمی‌رسد و بهتر است که قسمت‌هایی از آن به

۲۱۷ کشور دنیا منتشر کرده است.

سازمان جهانی در خصوص تبدیل پایگاه داده‌ها و سایت خود به یک شکل جدید و یکپارچه کردن آنها فعالیت‌هایی را انجام داده است که مشروح آن در خبرنامه ذکر شده است به طوری که در حال حاضر سایت امکان پاسخگویی به تعدادی زیاد کاربر به طور همزمان را دارا است.

ISBN مختصر خود را خواهد داشت؟

گروه به طور متفق‌القول از این نظر حمایت کردند که هرفرمت جداگانه‌ای که ناشر خاصی آن را تولید می‌کند، باید شبک مختص خود را داشته باشد. در این قسمت تعدادی از نتایج اصلی بحث‌ها ارائه شده است که عبارتند از:

— سازگار کردن تجربیات موفق دنیای چاپی در انتشارات الکترونیکی.

— برای فراهم شدن سفارش و شناسایی موثر، شکل‌های مختلف انتشارات به شناسه جداگانه‌ای نیاز خواهد داشت.

— برای جدا کردن فرمت‌های مختلف می‌توان از ISBN استفاده کرد.

— اگرچه تعدادی از ناشران امریکا (و بعضی از ناشران انگلیس) پیشنهاد کرده‌اند که بهتر است یک شبک واحد برای همه شکل‌های انتشارات استفاده شود و برای جدا کردن شکل‌ها و ویرایش‌های مختلف از فراداده استفاده کرد، اما این با ذخیره موجودی سازگاری ندارد.

— تجارب کتاب شدیداً به ISBN به عنوان شناسه اصلی کتاب متکی است.

۳. گزارش پیشرفت موسسات ملی شبک

طبق روال هر سال کشورهای عضو به دعوت رئیس جلسه گزارشی از عملکرد خود ارائه می‌دهند که پیشرفت‌های آنها و مطالب قابل بحث را شامل می‌شوند. تمام کشورهای عضو از جمله ایران در این قسمت گزارش کوتاهی ارائه دادند.

۴. گزارش کمیته اجرایی

گزارش کار کمیته اجرایی و تعریف‌هایی که این کمیته به عنوان گروه‌های کاری بحث کرده‌اند و ایجاد یک استاندارد جدید در خبرنامه ذکر شده است. همچنین گزارشی از جنبه‌های دیگر استاندارد ISBN چون ساختار و مدیریت سازمان و پیشنهادات کمیته اجرایی در قالب طرح پیشنهادی برای دریافت هزینه ارائه شده است.

یادداشتها

۵. آخرین پیشرفت‌ها در خصوص شماره‌گذاری انتشارات

الکترونیکی
قبل از نشست سال گذشته تعدادی نماینده از موسسات ملی بحث روی سیاست‌های مختلف مربوط به انتشارات الکترونیکی مربوط به کشورهایشان را شروع کردند. قرار شد نظرات مختلف تهیه شود و پس از بازبینی نظرات همه اعضا، حاصل به عنوان یک دستورالعمل برای انتشارات الکترونیکی گردد.

اعضای گروه کاری انتشارات الکترونیک، از کشورهای انگلیس، امریکا، فنلاند، سوئد، نروژ و کرواسی بودند.

گروه از طریق Email روی مباحث انتشارات الکترونیکی به بحث پرداختند. یک فهرست از سوالات کلیدی براساس جنبه‌های اصلی بحث شکل گرفت که در جلسات توسط استیلاکریفیت از کشور انگلیس ارائه گردید از جمله سوالات مطرح شده در خبرنامه عبارت بود از: آیا فرمت‌های مختلف

* متن کامل خبرنامه در آدرس

www.ISBN_International.org/publicationsohtml

قابل دسترسی است.

1. International ISBN Agency
2. Micheal Cairns
3. Micheal Healy
4. Stella Griffiths
5. Luternatinal Standard Text Code
6. Imprint
7. Publishers International Directory
8. International Standard Textual Code (ISTC)
9. Digital Object identifier
10. International Standard Serial Number